

HAGYOMÁNY

Béla király kútja Ravazdon

A Kisalföld és a Bakony között, délkelet-északnyugati irányban húzódik a 22 km hosszú, 15 km széles Pannonhalmi-dombság, amelyet gyakran Sokorónak is neveznek. A dombság három fővonulatát: a Pannonhalmi-, a Ravazd-csanaki-vonulatot, és a Sokorót két hosszanti völgy tagolja: a Gyórszentmártoni- és a Tényői-völgy. Az első fővonulaton a 280 m magas Várhegyen áll az ezeréves pannonhalmi apátság.

A Gyórszentmártoni-völgy fiatal kéregmozgások következtében ma már nem egységes, észak és dél felé is lejt. A Tarjánpuszta közelében kialakult vízválasztótól a vizek északra: Győr felé, és délre: Bakonypéterd felé futnak le. A Gyórszentmártoni-völgy talpán észak felé folyik a Pándzsa-ér, amely végül Győrnél, a régi pápai vám mellett éri el a Holt-Rábát (több térképen ezt tévesen Holt-Marcálnak írják), ezen keresztül vize a Rábába ömlik.

A Pándzsa-ér forrásai Ravazd községtől délre találhatók. Az egyik forrás Tarjánpusztától nyugatra, a másik a Ravazd-csanaki-vonulat nyugati oldalán a Magyalosi-erdőben ered. A harmadik forrás Ravazd község déli végénél az országúttól nyugatra, de az úthoz egészen közel önti tiszta, egészséges vizét egy kis csatornába. Ezt a forrást nevezi a nép a hagyományok alapján Béla király kútjának, röviden *Béla kútjának*.

A forrás nevezetessége, hogy Anonymus is megemlíti, amikor a következőket írja: *„A honfoglaló Árpád és vitézei Szent Márton hegye mellett tábort ütöttek és a Sabaria forrásából ittak. Fölmentek a hegyre és Pannonia szépségét látva, igen megörültek. Innen elindulva a Rábáig és a Rábáig mentek.”*

IV. Béla királynak 1237-ben kelt oklevelében a következőket olvashatjuk: *„Pannonia Szenthegyének határa elnyúlik Sabariáig, ahol mint mondják, Szent Márton született, és itt, a völgy közepén van a szent forrás, melyet Pannonia-forrásnak neveznek, melynek vize a Pannosa (ma: Pándzsa) patakba ömlik. Ez több érrel egyesülve Écs, Nyúl felé folyik.”*

1241-ben IV. Béla a tatárok elől menekült és a forrásnál pihent meg. Ezért nevezik Béla király kútjának. A forrás fölé épített, barokk kápolnához hasonló épület nyugati oldalán márvány emléktábla található, amelynek felirata a következő:

Itt pihent meg IV. Béla király 1241.
FONS HIC PANNOSVS BELAE QVONDAM QUARTO
HUNGARIAE REGI DEGVSSTATVS ET PROBATVS
SED VETVSTATE PROPE CORRVPVS
BENE VOLA SACRI MONTIS PANNONIAE
PROVIDENTIA PVRIORE SCATVRITAQVA

A latin szöveg magyar fordítása a következő: „Ezt a pannóniai forrást hajdan IV. Béla Magyarország királya megízlelte és jónak találta, de a hosszú régi idő majdnem megrongálta. Pannónia szent hegyének jóakarató gondoskodása révén tisztább vízzel bugyog.” A márványtábla kiemelt betűi szerint az épületet 1792-ben újították meg.

Az elmúlt évek során a forrás foglalatla megrongálódott. 1987-ben a Kisalföldi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság Ravazdi Erdészetének dolgozói a barokk forrásfoglalatot szépen rendbehozták, a közvetlen környezetét befűvesítették.

Meg kell jegyezni, hogy a Béla király kútja közelében, attól délre, a Pándzsa forrásainak vizét felduzzasztották, illetve halastóvá alakították. Ugyanilyen halastavat létesítettek Ravazd északi faluvégén is.

Mínthogy a Béla király kútja nemzeti múltunk jelentős eseményeire emlékeztet, amellet könnyen elérhető – a 82-es Győr–Veszprém úttól alig 50 m-re van –, helyes lenne, ha az arra járók pár percre megállnának a forrásnál, elolvassák az emléktábla felírását, és emlékezzenek nemzetünk múltjára, mert ez a múlt teremtette meg a jelent és adja a jövő alapjait.

Dr. Göcsei Imre

A csíkrákosi templom¹

Nagy napja volt Csíkrákos (Vacsarcs és Göröcsfalva) népének 1980. szeptember hetedike. Ekkor ünnepelték – Kisasszony napja előestéjén – a névadó, Kisasszony védasszony templomának 700 éves évfordulóját. Az írások szerint a templomot 1270–1280-as években építették. A hely ismerői szerint azonban a templom egy részének tényleges kora ennél régebbi. Elsősorban a tornya, amit ősbibnek tartanak. Ez maga is két részletben épült, ami egyszerű szemrevételezéssel is megállapítható. A templom eredetileg román stílusú. Később „modernizálták”, megtoldották az akkori kor stílusának megfelelően gótikussá, majd az újabb építkezés tovább változtatott rajta.

Az épület legfőbb érdekessége rendkívül talányos tornya. Sőt méginkább a torony külső képeinek, festményeinek eredete és azok értelme. Ezeket sokszor vizsgálták, tanulmányozták. Megnyugtató magyarázat eddig nem született. Remélhetőleg nem semmisült meg egyetlen fontos rész sem. Ez a megjegyzés azért lényeges, mert a torony északi oldala sok új károsodást szenvedett. A tornyon sok misztikusnak mondható ábra van, amit sem a jelenlegi vallási gondolkör, sem a néprajz nem magyaráz meg.

A számtalan vést átélte templom ma ép. Túlélte, súlyosan megrongálódva a tatárjárások borzalmaival. Itt jegyezzük meg, hogy Erdélyben a magyar történetírásban ismert „tatárjárás” többször volt. A Kárpátok túloldaláról jöttek, leginkább hűbéruruk, a törökök engedélyével, akik ezzel torolták vagy fenyegették meg Erdély népét. Ezek az „igazi” tatárok, akik be-becsaptak, hatalmas károkat okoztak. Ilyen nagy hullám volt például 1661-ben, mikor is főleg Erdély keleti részét dúlták. Itt, Rákos környékén „csupán” 350 tatár csapat át Moldyából 1694. február 13-án. Hajnaltól délig hét védtelen falut égettek fel, az életben maradottakat és az állatokat elhurcolták. A váratlan támadást két nap múlva a környéken megismételték, és ekkor mintegy 7000 embert öltek meg vagy hurcoltak el rabszolgának. A menekülők egy része pedig megfagyott a szigorú csíki télben. A templom azonban újból felépítve: talán jelképe is népének, ami szintén kiállja az idők és szenvedések próbáját.

A templom körüli cinterem – temető. Így írta elő nagy királyunk Szent István, hogy a halottakat ne szerte a mezőn és erdőben temessék el, hanem a templom körül. A fal egyik sarkába beépítve egy kis épület. Orbán Balázs a falu nevét arra vezeti vissza, hogy a „rákos”

¹A képek a hátsó borítón láthatók (Szerk.)

gyűlést jelent, *szert*. Szerinte a régiek itt tanácskoztak, és ezt a helyet, ahová a templom épült, áldozatok bemutatására tartották alkalmasnak az ősi időkben.

De térjünk vissza az ünnepségre, ami meghatóan bensőséges volt. Sűrűn jöttek ünneplőbe öltözve a hívek. Virágok hirdették a késő nyár minden gazdagságát. Telve volt a templom: a gyertyák megvilágították az ősi falakat és különösen az 1794-ből származó, Veress Mátvás által festett oltárképet, amely Szűz Mária születését ábrázolja.

Az ünnepi szentmisén a környék papjai is megjelentek. Magát az ünnepi celebrációt öten végezték, együttesen a templom plébánosával. A templom büszkeségét, az aranyszállal átszőtt és Bátori Kristóf által adományozott miseruhát a közeli csikdánfalvi plébános, Csiszér Antal viselte. Ő tartotta a szentbeszédet is, amelyben részletesen emlékezett a templom múltjára. Számtalan forrásműre épült beszédét a zsúfolásig töltött templom népe nagy figyelemmel hallgatta, hiszen nemcsak az épület, hanem őseik múltja vonult el szemük előtt. Az ősök, akik pogány szívükbe befogadták a szent hitet. Azt, aminek köszönhetik megmaradásukat, hogy a sok veszedelem nem sodorta el őket nyomtalanul a történelemben.

Mi hangzott el a múltról, a templomról, a helyi hagyományokról? Eszerint ez a hely székely őseinek áldozási, gyülekezési tanácskozási és törvényhozási helye volt, ahol vezéreket, rabonbánokat választott és temetett el a székely nép; ahol őstörténete nevezetesebb mozzanatainak homályos, elmosódó emlékeivel találkozunk. Tovább folytatva a legendát: a honfoglaláskor Árpád az itt talált székelyekkel szövetségre lépett. Vezérük Zandirhám rabonbán volt, kinek özvegye, Zápor nemzetségű Magor, itt rabonbáni áldozatra alkalmas házat épített. Fiai közül Apolt a „nemzet áldozópoharát” odavitte, „áldozott” és itt élt ő is haláláig. Mindezt Orbán Balázs írja le, aki még látta az áldozópoharat, és fényképét közli is könyvében. Más helyen leírja a poharat, amit szerinte még a kereszténység első szakaszában is használtak.

Ezek után a templomtorony jeleinek magyarázata következett. Csiszár Antal szerint ezek olyan szimbólumok, amelyek a termékenységgel állnak kapcsolatban.

A további hosszás történelmi megemlékezés után elhangzott az egyház himnusza, a hívők az ősi Mária-énekkel vonultak el, megtekintve a különleges alkalommal kihelyezett miseruhát. Szeretettel hagyták el lélekben és ismeretben gazdagodva templomukat. Talán egy kissé még közelebb érezve a köveket, a falakat, a képeket és az emlékművet, amit az élet nem enged megszokottá lenni.

Dr. Z. Szöke Pál

Az Ósbudavár bárcája az Ezredéves Kiállításon

A korabeli magyar kormány az 1896. évet nyilvánította a millennium esztendejének. A nagyszabású kiállítások és ünnepségek kiemelkedő részét alkották a budapesti Városligetben felépített történelmi épületsoportok és a hozzájuk kapcsolódó ún. „látványosságok”.

A kiállítás látványosságai nyolc nagy főcsoportot alkottak, ezek közül is kiemelkedő volt az Ósbudavár. A kiállítás útmutatója az alábbi néhány sorban mutatja be ezt a szórakoztató együttest: „Az Állatkertben csodás szépségű város épült, mely Ós-Budavárát ábrázolja a török időben. A csupa színházi díszlet módjára összeállított város hű képét adja a régi Budának, melynek életét is híven visszaadja a sok mulatóhely, bazár, színház, mely benne lesz.” A korabeli feljegyzések szerint a belépődíj viszonylag magas, 30 krajcár volt, de ez nem riasztotta el a látogatókat, hiszen tudjuk, hogy hatalmas tömegek jöttek ide kikapcsolódni.

Az Ósbudavár 70 000 m² területen, Marmorek István műépítész terve nyomán építették fel. Az akkori időkben működő Fényképészeti Szövetkezés 12 fényképből álló albumot állított össze a legjellegzetesebb épületegyüttesekről: Állatkerti bejárat (Bemenet), Mecset, Kimenet, Bábszínház, Szt. György tér, Borkóstoló, Királycsarnok, Mulató, Nagykávéház, utcai részlet, Mecset-tér. Hogy az akkori hangulatot megkíséreljük kissé felidézni, a fényképsorozatból a Nagykávéházat mutatjuk be.

Mivel az egész terület a szórakozást szolgálta, minden valószínűség szerint sok helyütt működtek játékkermek, automaták. Az is elképzelhető, hogy néhány helyen további belépődíjat szedtek. Úgy gondoljuk, hogy itt kerülhettek felhasználásra azok a pénzhelyette-

Ós-Budavár.

Nagykávéház. Grand Café.
Grosses Kaffeehaus.

Tóth József felvételei

sító érmék, fizetőbárcák, amiket a következőkben ismertetünk. Sajnos minden erőfeszítésünk ellenére sem találtunk utalást arra, hogy ténylegesen hol, melyik szórakoztató részlegben használták ezeket az egyoldalú bárcákat. Az sem kizárt, hogy a Nagykávéházban lehetett vásárolni értük.

A szórakoztatóipar e viszonylag korai emlékeinek ebből a sorozatából ez ideig mindössze három értéket ismerünk.

1. A horganyból készült, vékony, értékjeles bárca, szélén ferde vonalkás szegélydísz van, amit belül vonalkör határol. Az érme közepén: 5, alatta ívelten: ÓS-BUDAVÁR – a hátoldal az előlap negatív képe. Átmérője: 24 mm, súlya: 1,50 g.

2. Az ugyancsak horganyból készült bárca az előzőhöz hasonlóan kiképzett, de az előlapon közepén: 10, alatta szintén ívelten: ÓS-BUDAVÁR – a hátoldal az előlap negatív képe. Átmérője: 27 mm, súlya: 2,52 g.

3. Az előbbi két horgany bárcával teljesen azonos kivitelű, de az előlapon közepén: 20, alatta ívelten: ÓS-BUDAVÁR – a hátlap az előlap negatív képe. Átmérője: 30 mm, súlya: 3,23 g.

A fenti bárcák igen ritkák és ez idáig még egyiket sem közölték. Feltételezésünk szerint további értékek is kibocsátásra kerülhettek, ezekre azonban semmiféle utalásunk sincs.

Zombori Lajos és Tóth József

Irodalom: Az Ezredéves Kiállítás képes útmutatója (1896) Eisler G. kiadása, Bp. – Ezredéves Kiállítási Emlék. Ós-Budavár, tervezte Marmorek műépítész. Bp., 1896 – *Gundel Imre és Harmath Judit*: A vendéglátás emlékei. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1979. – *Tóth Endréné* (szerk.): Budapest Enciklopédia. Corvina 1970.